

УДК: 340.0

DOI: 10.33098/2078-6670.2021.12.24.29-36

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНОГО МЕТОДУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дідич Тарас Олегович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії права та держави
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2442-8138>

В роботі автором здійснено аналіз доктринальних підходів до характеристики перспектив розвитку правоутворення в Україні. Відзначено методологічну недостатність забезпечення вивчення питань перспектив розвитку правових явищ, в тому числі і правоутворення. Відзначено, що правоутворення як соціально-правове явище зумовлене різноманітними факторами свого розвитку, знаходиться під впливом особливостей розвитку суспільства як сфери його існування, та держави як центрального суб'єкта утворення права. Вказана обумовленість процесу утворення права характеризує такі її діалектичні закономірності як наявність перспектив розвитку та можливість до удосконалення юридично значимої діяльності, в тому числі і діяльності в сфері правоохорони. Перспективність розвитку правоутворення як його невід'ємна властивість, відображає відповідні якісні зміни в процесі і змісті утворення права, що відбуваються в темпоральних межах та характеризують утворення права як явище, що має динаміку свого розвитку. Зазначені характеристики утворення права найбільш ґрунтовно та всебічно розкриваються з точки зору прогностичного методу наукового дослідження, оскільки, з одного боку, засновані на темпоральних властивостях та обумовлені відносинами між суб'єктами, змінами, які відбуваються в їх змісті, що становлять основу утворення права, а з іншого боку, виявляються на рівні правових інституцій (процесу утворення права, нормах права, правовому регулюванні, суб'єктному складі правоутворення тощо). В цьому плані проблематика перспектив розвитку правоутворення і шляхів його удосконалення з точки зору поліпшення процесу утворення права, виявлення і врахування об'єктивних закономірностей його розвитку, підвищення рівня якості права, якості форм його виразу, результативності поширення на суспільні відносини має важливе значення, потребує свого наукового переосмислення з метою вироблення наукових знань про перспективи утворення права, шляхи удосконалення як процесу його утворення, так і підвищення якісного рівня самого права.

На підставі аналізу поглядів вчених на проблему дослідження правоутворення в сучасних умовах розвитку українського суспільства, встановлено пізнавальні перспективи застосування прогностичного методу вивчення правоутворення в Україні. Перспективи розвитку та шляхи удосконалення правоутворення як самостійні теоретико-правові аспекти пізнання утворення права потребують виокремлення та подальшого застосування прогностичного методу дослідження, який потенційно спроможний: по-перше, розкрити правоутворення крізь призму його розвитку; по-друге, найбільш всебічно розкрити об'єктивний і суб'єктивний аспекти, що визначають майбутній якісний стан утворення права, визначити шляхи впливу на утворення права щодо підвищення його рівня; по-третє, структурувати розвиток правоутворення на окремі напрями.

Ключові слова: правоутворення, правотворчість, перспективи розвитку правоутворення, прогноз, прогностичний метод.

Taras Didych

Doctor of Laws, Professor of Department of Theory and History of Law and State, Institute of Law, Taras Shevchenko national university of Kyiv, Ukraine

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF LAW-FORMATION IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF THE APPLICATION OF THE PROGNOSTIC METHOD OF RESEARCH

The author analyzes doctrinal approaches to characterizing the prospects for the development of law-formation in Ukraine. The methodological inadequacy of ensuring the study of the prospects of development of legal phenomena, including lawmaking, is noted. It is noted that law-formation as a socio-legal phenomenon is due to various factors of its development, is influenced by the peculiarities of society as a sphere of its existence, and the

state as a central subject of law-making. This conditionality of the process of law formation characterizes such dialectical regularities as the presence of prospects for development and the ability to improve legally significant activities, including activities in the field of law enforcement. Prospects for the development of law-formation as its integral property, reflects the relevant qualitative changes in the process and content of the law-formation, occurring within the temporal boundaries and characterize the law-formation as a phenomenon that has the dynamics of its development.

These characteristics of the law-formation are most thoroughly and comprehensively disclosed in terms of prognostic method of scientific research, because, on the one hand, based on temporal properties and due to relations between subjects, changes in their content that form the basis of law, and on the other hand, they are manifested at the level of legal institutions (the process of law-formation, norms of law, legal regulation, the subjective composition of law-making, etc.). In this regard, the issue of prospects for the development of lawmaking and ways to improve it in terms of improving the process of law formation, identification and consideration of objective laws of its development, improving the quality of law, the quality of its expression, the effectiveness of public relations is important. scientific rethinking in order to develop scientific knowledge about the prospects of law, ways to improve both the process of its formation and improve the quality of law itself. Based on the analysis of scholars' views on the problem of studying law-formation in modern conditions of development of Ukrainian society, the cognitive perspectives of application of the prognostic method of studying law-making in Ukraine are established. Prospects for the development and ways to improve law-formation as independent theoretical and legal aspects of knowledge of law education require the isolation and further application of the prognostic method of research, which is potentially able to: first, to reveal lawmaking through the prism of its development; secondly, to reveal in the most comprehensive way the objective and subjective aspects that determine the future qualitative state of the law-formation, to determine the ways of influencing the formation of law to increase its level; thirdly, to structure the development of law-formation in separate directions.

Key words: law-formation, law-making, prospects of law-making development, forecast, prognostic method.

Постановка проблеми. Правоутворення як соціально-правове явище зумовлене різноманітними факторами свого розвитку, знаходиться під впливом особливостей розвитку суспільства як сфери його існування, та держави як центрального суб'єкта утворення права. Вказана обумовленість процесу утворення права характеризує такі її діалектичні закономірності як наявність перспектив розвитку та можливість до удосконалення юридично значимої діяльності, в тому числі і діяльності в сфері правоохорони. Перспективність розвитку правоутворення як його невід'ємна властивість, відображає відповідні якісні зміни в процесі і змісті утворення права, що відбуваються в темпоральних межах та характеризують утворення права як явище, що має динаміку свого розвитку. Зазначені характеристики утворення права найбільш ґрунтовно та всебічно розкриваються з точки зору прогностичного методу наукового дослідження, оскільки, з одного боку, засновані на темпоральних властивостях та обумовлені відносинами між суб'єктами, змінами, які відбуваються в їх змісті, що становлять основу утворення права, а з іншого боку, виявляються на рівні правових інституцій (процесу утворення права, нормах права, правовому регулюванні, суб'єктному складі правоутворення тощо), визначаючи відповідні якісні зміни вказаних інституцій. Актуальність наукового пізнання перспектив розвитку та шляхів удосконалення правоутворення зумовлюється також прикладним значенням утворення права. Насамперед слід звернути увагу на прикладну складову утворення права, що пов'язана із змінами в практичній сфері життєдіяльності суспільства шляхом вияву об'єктивної необхідності зміни правового регулювання, здійснення творення права, надання йому відповідної форми та змісту, подальшого поширення на суспільні відносини тощо. В цьому плані проблематика перспектив розвитку правоутворення і шляхів його удосконалення з точки зору поліпшення процесу утворення права, виявлення і врахування об'єктивних закономірностей його розвитку, підвищення рівня якості права, якості форм його виразу, результативності поширення на суспільні відносини має

важливе значення, потребує свого наукового переосмислення з метою вироблення наукових знань про перспективи утворення права, шляхи удосконалення як процесу його утворення, так і підвищення якісного рівня самого права.

Постановка завдання. З огляду на вищезазначене, відзначаючи принципову роль утворення права в сучасних умовах розвитку суспільства, розбудови держави та правової системи, вважаємо за доцільне визначити в якості мети цієї наукової роботи – на підставі аналізу поглядів вчених на проблему дослідження правоутворення в сучасних умовах розвитку українського суспільства, встановити пізнавальні перспективи застосування прогностичного методу вивчення правоутворення в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика перспектив розвитку правоутворення в юридичній літературі вченими розкривається переважно опосередковано, в контексті характеристики перспектив розвитку права та факторів, які впливають на подальшу розбудову системи права, становлення особливостей реформування суб'єктів творення права [1; 2]; підвищення ефетивності творення правата законодавчої бази [3; 4; 5]; гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного права [6] тощо. Проте переважна більшість праць вчених уникає аналізу перспектив розвитку саме правоутворення в Україні, неவிправдано не розкриває закономірності розвитку права, правового регулювання, функціонування правової системи з точки зору перспектив розвитку правоутворення, шляхів його удосконалення. Саме правоутворення є основою подальшого розвитку правових явищ і процесів, оскільки стоїть у витоків їх зародження та подальшого становлення, тому і пізнання перспектив їх розвитку має відбуватись з огляду на перспективи розвитку утворення права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правоутворення – це явище, яке за своєю сутністю є залежним від часових характеристик його здійснення, зумовлене націленістю на досягнення правового результату. Будь-яке процесуальне явище, яким є і правоутворення, відзначається аспектами перспективності та прогностичності свого розвитку. Етимологічно «перспектива» характеризується як можливості когось, чогось-небудь у майбутньому; сприятливі умови для майбутньої діяльності когось або наступного розвитку чогось; плани та види на майбутнє, певні сподівання; те, що чекає на когось-небудь або на щось у майбутньому [7, с. 332; 8, с. 939]. В свою чергу слово «прогноз» за своїм значенням позначає перспективне передбачення на основі наявних даних на пряму, характеру й особливостей розвитку та закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві [8, с. 968]. Таким чином прогноз як передбачення розвитку і закінчення явищ і процесів стосується їх перспектив, виконує по відношенню до останніх методологічну роль, забезпечується пізнавальною діяльністю людини, спроможний породити наукове знання. В наукових джерелах феномен прогнозу визначається як певний спосіб розуміння соціальної реальності крізь призму її змінюваності в темпоральному вимірі [9]. З точки зору методології наукового пізнання надання прогнозу можливо визначити як самостійний метод (спосіб) дослідження, який за основу пізнання бере властивість досліджуваного явища чи процесу до змін. Результатом застосування цього способу буде сформований глобальний погляд на речі, широкий ракурс, що оформився в нову стратегію наукового пошуку [9].

Прогноз засновується на потенційній здатності явища до змін у майбутньому, які відбуваються в межах певного проміжку часу, що найбільш комплексно розкриваються через категорію розвитку досліджуваного явища чи процесу. Розвиток – це специфічний

процес зміни, результатом якого є виникнення якісно нового, поступальний процес сходження від нижчого до вищого, від простого до складного [10], його змістом є процес, в результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [7, с. 631], а також зміна кількісних показників досліджуваного явища, що є результатом поєднання процесів руйнування та творення, що призводить до появи чогось нового. За умови, що нове краще за старе, такий розвиток є прогресивним, якщо навпаки – то регресивним [11]. Розвиток – це невідворотні якісні і кількісні зміни, що відбуваються за результатами руху (взаємодії), під час якого змінюються вже існуючі властивості, а також виникають нові властивості, нова якість (сутність чогось), яких раніше не було [12]. З точки зору етимологічного розуміння поєднання слів «перспективи» як кола можливостей, планів, сподівань на майбутнє, те, що повинно статися у майбутньому [8, с. 939], та «розвиток», як процес, в наслідок якого відбувається зміна якості, перехід від одного якісного стану до іншого [8, с. 1232], можливо зробити висновок, що прогноз розвитку по відношенню до явища правоутворення характеризують його як явище, яке під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів потенційно змінить свої якісні показники у майбутньому. З точки зору методології наукового пізнання правоутворення поєднання аспектів перспектив правоутворення та його властивості до розвитку є основою встановлення особливостей функціонування правоутворення в майбутньому, під впливом різноманітних факторів утворення права відбуваються якісні зміни в процесі, змісті і результаті утворення права. Такими чином прогноз розвитку правоутворення:

- по-перше, являють собою самостійний пізнавальний аспект утворення права, що відображає закономірності утворення права в частині його змінюваності в темпоральному вимірі;

- по-друге, відображає особливості його функціонування сьогодні та в майбутньому, що зумовлено впливом широкого кола факторів утворення права, потенційно дозволяє виокремити спільні та відмінні характеристики поточного правоутворення та утворення права, що відбуватиметься в майбутньому;

- по-третє, характеризується як засіб пізнання закономірностей утворення права крізь призму зміни його характеристик у майбутньому;

- по-четверте, є комплексом критеріїв виміру рівня прогресу або регресу утворення права, а також самого права як результату утворення.

Невід'ємним аспектом категорії «прогнозу розвитку» є вдосконалення досліджуваного явища або процесу. За своєю сутністю прогноз розвитку правоутворення пов'язаний з:

- 1) об'єктивним елементом, який характеризує розвиток правоутворення як такий, що відбувається незалежно від свідомості індивідів, під впливом об'єктивної реальності. Відповідно такий розвиток правоутворення відбувається еволюційно, з врахуванням факторів правоутворення, їх зміни та характеру впливу на утворення права. Тому і саме пізнання розвитку правоутворення відбувається з точки зору його місця в системі явищ правової реальності, що відповідає засадам пізнання з точки зору матеріалістичної діалектики;

- 2) суб'єктивним елементом, котрий визначає розвиток правоутворення є коло факторів, що безпосередньо залежать від свідомості та волі індивідів, їх розумових здібностей та поведінки. Отже, пізнання розвитку утворення права має відбуватися не лише з точки зору його місця в системі явищ правової реальності як об'єктивно

зумовленого явища, але і з точки зору впливу на утворення права свідомості і волі індивідів, що відбувається відповідно до їх внутрішнього переконання та реалізується в межах їх поведінки.

Поєднання об'єктивності і суб'єктивності в аспекті розвитку правоутворення так само відповідає засадам матеріалістичної логіки, а результат такого поєднання надає змогу з'ясувати роль, значення та можливий результат розвитку утворення права в перспективі. Окремим аспектом поєднання об'єктивного та суб'єктивного елементів перспектив розвитку правоутворення є його удосконалення, тобто зміни в бік поліпшення та результат такої зміни [7, с. 631], поліпшення і покращення процесу такої діяльності [13, с. 424]; підвищення рівня якості [14] тощо. Суб'єктивний аспект терміну удосконалення, в тому числі і по відношенню до явища «правоутворення», відзначається і у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, в якому термін «удосконалення» тлумачиться як дія за значенням «удосконалювати», тобто робити досконалішим, кращим [8, с. 1497-1498]. Це пояснюється здатністю людини до керування своєю поведінкою, яка під впливом різноманітних засобів визначає зміст своєї поведінки та її результативність. В цьому аспекті ми можемо вести мову про можливість удосконалення правоутворення, що доцільно зробити, засновуючись на наукових положеннях, визначивши і обґрунтувавши комплекс шляхів такого удосконалення. Таким чином удосконалення правоутворення, з точки зору об'єктивної зумовленості утворення права може бути визначене як властивість утворення права до поліпшення, підвищення рівня якості, а з точки зору суб'єктивного аспекту – удосконалення правоутворення є розумовою та практичною діяльністю суб'єктів щодо зміни утворення права в напрямі його поліпшення та підвищення рівня якості.

Висновки. Перспективи розвитку та шляхи удосконалення правоутворення як самостійні теоретико-правові аспекти пізнання утворення права потребують виокремлення та подальшого застосування прогностичного методу дослідження, який потенційно спроможний:

- по-перше, розкрити правоутворення крізь призму його розвитку, що має закономірності свого зародження, становлення, сучасного існування та потенціалу для існування і функціонування в майбутньому, потенційно націлений на якісні зміни. Такий розвиток правоутворення відобразить відповідні зміни у його властивостях, що найбільш всесторонньо розкриються крізь призму якісних змін взаємозв'язку між суб'єктами суспільства, що становить основу змісту утворення права, та форм його інституційного прояву;

- по-друге, найбільш всебічно розкрити об'єктивний і суб'єктивний аспекти, що визначають майбутній якісний стан утворення права, визначити шляхи впливу на утворення права щодо підвищення його рівня. Об'єктивність утворення права в частині його розвитку та удосконалення засновується на комунікативно-правовій основі, яка змінюється під впливом об'єктивних факторів розвитку суспільства, в подальшому впливає на утворення права, як прояву об'єктивних закономірностей розвитку соціуму. Суб'єктивний характер розвитку права та його удосконалення виявляється як у відповідних комунікативних відносинах, що зумовлені людською діяльністю, так і у його інституційному прояві у вигляді суб'єктів утворення права, їх поведінки, впливу на формування змісту та форми права, процесу здійснення утворення права;

- по-третє, структурувати розвиток правоутворення на окремі напрями, що узагальнить потенційну здатність утворення права до поліпшення його якісного прояву крізь призму комунікативно-правових властивостей та інституційного прояву, а також структурувати удосконалення правоутворення шляхом виокремлення і обґрунтування шляхів такого удосконалення;

- по-четверте, розкрити питання розвитку правоутворення з точки зору їх предметної основи, що є характерним для правоутворення, яке відбувається в Україні. Саме прогностичний метод в основу пізнання вкладає особливості реформування більшості сфер життєдіяльності суспільства. Водночас, потребують наукового переосмислення аспекти утворення права крізь призму його реформаторського впливу на розвиток суспільства, державності, правової системи, що відображає інструментальне призначення утворення права, виявляється у вигляді його інституційного прояву як засобу впливу на життєдіяльність суспільства. Також, застосування прогностичного методу дозволить встановити вплив комунікативно-правових змін, що відбуваються в суспільстві на саме явище утворення права, з'ясувати особливості комунікативно-інституційний трансформацій в утворенні права, в частині взаємодії між індивідами, форм прояву утворення права, процесу його здійснення, якості права як результату його утворення тощо. Окрім того, можливим буде встановити особливості впливу утворення права на суспільні відносини, забезпечуючи як реформування відповідних сфер життєдіяльності суспільства, так і розвиток суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Шевченко Г. Проблеми нормотворчої діяльності суб'єктів нормотворення. *Юридичний журнал*. 2008. № 3 (69). С. 62-66.
2. Левченков О.І. Правотворчість в Україні: проблеми й перспективи. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка: науково-теоретичний журнал*. 2014. № 3/4 (68). С. 13-21.
3. Нестерович В. Особливості лобіювання у правотворчому процесі. *Право України*. 2007. № 11. С. 138-141.
4. Яценко Р. Правотворчість в умовах перехідних суспільств як предмет теоретико-правового дослідження. *Юридична Україна*. 2009. № 6. С. 24-31.
5. Чернолуцький Р.В. Теоретичні проблеми підвищення якості законодавчих актів у нормотворчій (нормопроектній) діяльності. *Держава і право: збірник наукових праць*. 2015. № 45. С. 11-34.
6. Лаба О.В. Право Європейського Союзу та право України: теоретико-правові проблеми співвідношення та гармонізації (1991-2004 рр.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. 21с.
7. Словник української мови: в 11 т. / ред. коллег. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1976. Т. 6: Н – П. 799 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
9. Добренєков В. И., Кравченко А. И. История зарубежной социологии. М.: ИНФРА-М, 2004. 673 с.
10. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 311 с.

11. Кикель П. В., Сороко Э. М. Краткий энциклопедический словарь философских терминов. 2-е изд. Минск: БГПУ, 2008. 266 с.
12. Юрій М. Ф. Людина і світ. Київ: Дакор, 2006. 460 с.
13. Караванський С. Й. Практичний словник синонімів української мови. Київ: «Українська книга», 2000 480 с.
14. Полюга Л. М. Словник синонімів української мови (3-е видання). Київ: Довіра, 2007. 477 с.

References

1. Shevchenko, Gh. (2008). Problemy normotvorchoji dijajlnosti sub'jektiv normotvorennja [Problems of rule-making activities of subjects of rule-making]. *Jurydychnyj zhurnal*, 3 (69), pp. 62-66. (in Ukrainian).
2. Levchenkov, O. I. (2014) Pravotvorchistj v Ukrajinі: problemy j perspektyvy [Lawmaking in Ukraine: problems and prospects]. *Visnyk Lughansjkogho derzhavnogho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka: naukovo-teoretychnyj zhurnal*, 3/4 (68), pp. 13-21. (in Ukrainian)
3. Nesterovych, V. (2007) Osoblyvosti lobijuvannja u pravotvorchomu procesi [Features of lobbying in the law-making process]. *Pravo Ukrajinjy*, 11, pp. 138-141. (in Ukrainian)
4. Jashhenko, R. (2009) Pravotvorchistj v umovakh perekhidnykh suspiljstv jak predmet teoretyko-pravovogho doslidzhennja [Lawmaking in transitional societies as a subject of theoretical and legal research]. *Jurydychna Ukrajinjy*, 6, pp. 24-31. (in Ukrainian).
5. Chornolucjkyj, R.V. (2015) Teoretychni problemy pidvyshhennja jakosti zakonodavchykh aktiv u normotvorchij (normoproektnij) dijajlnosti [Theoretical problems of improving the quality of legislation in rule-making (rule-making) activities]. *Derzhava i pravo : zbirnyk naukovykh pracj*, 45, pp. 11-34. (in Ukrainian)
6. Laba, O. V. (2005) Law of the European Union and the law of Ukraine: theoretical and legal problems of relations and harmonization (1991-2004): PhD tesis absract. Kyjiv. 21 p. (in Ukrainian)
7. Bilodid I. K. (Ed.). (1976) *Slovnyk ukrajinsjkoji movy* [Dictionary of the Ukrainian language]. (Vol. 6: N – P). Kyjiv: Naukova dumka. 799 p. (in Ukrainian)
8. Busel V. T. (Comps.). (2005). *Velykyj tlmachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyjiv, Irpinj: Perun. 1728 p. (in Ukrainian)
9. Dobrenjkov, V. Y., Kravchenko, A. Y. (2004) *Ystoryja zarubezhnoj socyologhyy* [History of foreign sociology]. M.: YNFRA-M. 673 p. (in Russian)
10. Kuzjminskyj, A. I., Omeljanenko, V. L. (2006) *Pedaghoghika u zapytannjakh i vidpovidjakh: navch. posib.* [Pedagogy in questions and answers]. Kyjiv: Znannja. 311 p. (in Ukrainian)
11. Kykelj, P. V., Soroko, EH. M. (2008). *Kratkij ehnciklopedicheskij slovar' filosofskikh terminov* [A brief encyclopedic dictionary of philosophical terms]. Mynsk: BGhPU. 266 p. (in Russian)
12. Jurij, M. F. (2006) *Ljudyna i svit* [Man and the world]. Kyjiv: Dakor. 460 p. (in Ukrainian)

13. Karavansjkyj, S. J. (2000) *Praktychnyj slovnyk synonimiv ukrajinsjkoji movy* [Practical dictionary of synonyms of the Ukrainian language]. Kyjiv. «Ukrajinsjka knygha». 480 p. (in Ukrainian).

14. Poljughha, L. M. (2007) *Slovnyk synonimiv ukrajinsjkoji movy* [Dictionary of synonyms of the Ukrainian language]. Kyjiv: Dovira. 477 p. (in Ukrainian).

Стаття: надійшла до редакції 01.11.2021
прийнята до друку 11.11.2021
The article: is received 01.11.2021
is accepted 11.11.2021

Бібліографія: Дідич Т. О. Перспективи розвитку правоутворення в Україні крізь призму застосування прогностичного методу дослідження. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право.* Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2021. Вип. 12 (24). С. 29-36. DOI: 10.33098/2078-6670.2021.12.24.29-36.

